

I. G. N.
STRÖDDE
CHEMICO OECONOMISKE
ANMÄRKNINGAR,
I
JURIS PRUDENTIA
OPIFICIARIA.

ANDRA DELEN,

UTGIFVEN

MED VEDERBÖRANDES SAMTYCKE

OCH

VID KONGL. LÄROSÄTET I ÅBO,

FÖRSVARAD

Under RIDDAREN Af Kongl. Wasa Orden, Plantage
DIRECTEUREN I Finland, Chemie PROFESSOREN,
Samt LEDAMOTEN Af Kongl. Svenska Vetenskaps
Academien

**HERR PEHR ADRIAN
GADDS**

INSEENDE

AF

DAVID WEGELIUS,

Tavastlänninge.

I Academiens Auditorio Chémico, på vanlig tid den 8.
December 1773.

Å B Ö

Tryckt hos JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL,

KONGL. MAJ:TS
TRO-TJENARE OCH HOF-JÄGMÅSTARE,
HÖGVÄLBORNE FRI-HERRE

HERR AXEL GUST.
KURCK,

Herre til Laucko, Tottjervi m. m.

Til et ringa vedermåle af vördsam erkän-
denna Academiska Afhandling EDER
sken af all sällhet och välmåga. Jag har
förbundna tilgifvenhet, hvarmed jag fram-

HÖGVÄLBORNE HERR BARONS OCH HOF-JÄG-
OCH RID-

Ödmjukaste
DAVID

KONGL. MAJ:TS

TRO-TJENARE OCH CAPITAIN VID Björneborgs LÅNS
INFANTERIE REGEMENTE, SAMT RIDDARE AF DESS
SVÅRDS-ORDEN,

VÅLBORNE

HERR ERNEST WILH.
TIHLMAN.

fla för bevist ynnest och bevägenhet, varder
tilågnad, mine vördade Gynnare, jemte önn-
åran at tillika åfven försäkra om den högst
hårdar

MÅSTARENS, SAMT VÅLBORNE HERR CAPITAIN'S
DARENS

tygnare

WEGELIUS.

KYRKOHERDEN I WESILAX OCH TOTTJERVI FÖRSAMLINGAR,

Högskolläreverdrige och Höglärde

HERR DAVID
WEGELIUS,

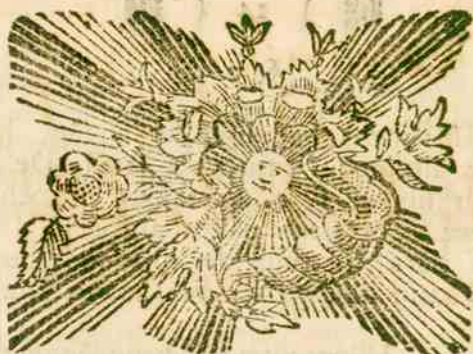
MIN HULDASTE FADER.

Den mångfaldiga förbindelse, hvaruti jag finner mig bos min Huldaste Fader i anseende til Dets beständiga ömbet för min välfärd, är så stor, at åtankan deraf ej annat kan än försätta mitt sinne i yttersta vilrådighet om utvägar af tilbörlig erkänsla. Eder Min Huldaste Fader bar jag näst GUD icke allenast at tacka för lifvet, utan J hafven ock haft all möda, omsorg och kostnad osparad at främja allt det, som kunnat bidraga at bereda mig en lycklig framtid. Uptag derföre Min Huldaste Fader med vanlig bulldbet och ömt hjerta detta mitt Academiska Lärdomsprof, såsom et vedermåle af min barnsliga vördnad och innerliga erkänsla.

Den Högste och Alsmågtige GUDen uppehålle ej mindre Eder min Huldaste Fader, än min käre Moder i många år och tider vid god hälsa, förnöjsamma och muntra finnes krafter, mine Syskon och mig til beständig glädje och bughad. Jag framhårdar til mitt yttersta

MIN HULDASTE FADERS

Ödmjuk-lydigste Son
DAVID WEGELIUS.

§. 6.

Af dem som vid Hall-Rätter skola handhafva Hall-ordningar och Manufactur förordningar, fordras i synnerhet skickelighet och kundskap i tyra sär-skilda allmänna omständigheter. 1:o At de åga en tillräckelig kännedom om de rå ämnens beskaffenhet och godhet, hvaraf Slögder tillvärkas. 2:o At de hafva allmänt begrepp om arbetsfattet och hvaruti dess brister eller fullkomlighet består vid hvarje Slögdearts beredning. 3:o At de förstå, at granska och fälla oväldigt omdöme, om sielfva Slögdernas halt och värde. 4:o At de hysa nödig insikt i Hall och Manufacture förordningar, icke allenast i den mån, som de angå en ordentelig och lagbunden Process, utan ock at de åga skickelighet, at med lämpa och försiktighet handhafva almenna lagar om Slögde värkens styrfel, samt kunna upgifva uplysningar om alt, det som til deras upkomst och tillväxt lända kan. (*)

B 3

§. 7.

(*) Hall ordningen för Klädesmakare af den 17 April 1728, jemförd med 1739 och 1770 års Hallordningar.

§. 7.

Hvad Rååmnens beskaffenhet angår, hvaraf Ylle-Manufacturerna tilredes, så finnes i Första Delen af desse Slögde-anmärkningar §. 4. ANMÄRKN. 1. och §. 5. ANMÄRKN. 3. redan om dem något anförde; Till närmare uplysning af flere förefallande omständigheter dervid, vill man här ännu tillägga en och annan anmärkning.

ANMÄRKN. 1. Ullens rätta fortering lägger första grund till Ylle-Slögden godhet. *Prima sort* af ull kallas den som är tagen af nacken och ryggen på et Får. *Secunda* sid och bog ullen, *Tertia* hvilken ock utrikes kallas *Tierce*, utgör Bukullen, hvilken alltid är samst (a). Konungariket *Spanien* lemnar ocks annars den bästa och finaste ull. Af mycken olika beskaffenhet och godhet, är dock ullen i anseende till gråsväxten och orternes olika belägenhet därstädes. *Castilien* och *Arragonien* äro de ryktbaraste orter för fin ull, i synnerhet *Sarragossa* i Arragonien och *Segovien* i Provinchien *Leon*. På desse ängder finnes något berg, och höglänta tärta platser till bete, öfvervuxne med *Festuca ovina* och *anthoxantum adorum* samt en hop dylika växter, uppå hvilka Herr *Gleditsch* i *seine Phys. Botan. Abhandlung*, pag. 259. lemnat en ganska artig uppteckning. Men at förbättra ullen hos Fåren derigenom, at man upföder dem, med *treffel*, *Luzerne* och *St. Foin* såsom detta föreslås af *Jussu* i dess *abhandlung von Manufacturen* Th. II. pag. 13. det strider emot all förfarenhet; man har fast mera anmärkt at af slike gräsflag de bästa Spanska Får afaga i sin ullighet. Såsom ock Herr *Lisse* i dess *observation in Husbandry* af år 1758, om Engelske Schäfferierne detta anförer.

ANMÄRKN. 2. At skilja ifrån ullen des öfverflödiga fetma och annan orenlighet, dervid förefaller en *Diagnosis Chemica*, samt är i Förra Delen pag. 7 och 8 redan anmärkt, hvad slags menstrua därtill äro lämpeligast och med hvad afpassad grad värma, denna operation borde ske. I *Clarkens* bref om Spanien pag. 757, finnes anmärkt, at måst all ull, som utföres af Riket tyäktas redan något förr än den säljes. En sådan ull kan i Magaziner då längre förvaras, än som den otvättade, hvilken för sin öfverflödiga fetma, och inblandning af andra främmande ämnen, dels snarare *rancescerar* och härskar, eller ock annors tager röta till sig, och kan i det högsta ej öfver 2:ne år förvaras oskadd. Ligger sådan ull i fuktiga hvalf, skjäms den altför snart samt får den då i Frankrike namn af *Laine Fourhandred, mariné, au EchauseFée en magasin*. Om ullen åter för mycket renas igenom *Lixivia alcalina* så at all des naturliga fetma måst är afskild, håller den sig icke eller i längden god utan förskjäms, hvilket af Chemiske Putrefactions-lagarne ock lätt lærer förstå sig. Herr *Roussseau* anmärker at en på detta sätt förskjäm d ull, den har en ganska oangenäm lukt, ser rödaktig ut till färgen, samt är fetman i den lika som aldeles förbränd, och kan på vanligt arbetsfätt ej afskiljas. I fall till de vanlige uplösningens medel af *Lixivia Alcalina* dock tillsättes olja vid första reningen, till större mängd, än det annors brukas, kan den hjälpas til råtta igen.

(a) Huruvida lagen i tråkt sin upmärksamhet till Ull-Sorteringen, derom kan jämföras 1739 års Hallordning af den 21 Martii articl. 2. §. 1.

§. 8.

Ullens behöriga rening ifrån fetma, är ibland de granla-

granlagasta och angelägnaste omständigheter vid Ylletygens tillvärdning, samt kunna de af de Slögdkunnigaste arbetare ej förfärdigas til behörig fullkomlighet och godhet, om häruti är något felat. Vid ullens flakning och plysning låter en sådan ull ej på något sätt reda sig, än mindre kan stoft och damb derifrån afskiljas. Till färgning är den i sådant skick, äfven aldeles otjenlig.

ANMÄRKN. 1. At i någon mon afskilja ifrån gammal ull den inrötte fetman har man igenom försök i Engeland funnit, då vara bäst, at i den samma upblanda annan nyss klipter frisk ull, til $\frac{1}{4}$ eller ock $\frac{1}{5}$ del, med någon tillsats af urin och *Alcali Tartari*, vinstens lutsalt, då här af blifver et *componerat menstruum* som är lämpeligt til en slik fetmas uplösning.

ANMÄRKN. 2. Då ullen straxt färgas förän den spinnes, såsom när den brukas til melerade Ylletyger och kläden eller då väfnaden ej valkas, bör den nogare rensas ifrån all fetma än såsom annors, emedan den vid slike arbetsätt ej kommer at undergå så mångfaldig afskölgning, som i andre fall vanligt är; äfven såsom ock färgen på ullen annors skulle blifva ganska fläckig. Lammull eller den som är mycket grof stråf och skjör borde ock aldrig färgas i ullen, emedan både af falierne som brukas vid färgningen, som ock af en större grad värma, hvilken fördras til färgsådets påstånde, desse Ullsorter, under en slik beredning, ganska mycket medtagas til styrkan och försvagas, samt finnes derföre alltid alla grofva, af färgad melerad ull förfärdigade Ylletyger, svaga och bråkliga, samt tåla ej mycket at slita på.

§. 9.

Förutan den fortering af ull, hvarom §. 7. ANMÄRKN. 1. är

är förmålt, så är en annan granskning och urskilning af ull ej mindre nödig, och hvilken hufvudsakeligen har afseende på de klåden och Ylletygers beskaffenhet, som deraf tilredas, och den beredning detta råämne bör undergå i förhållande til deras särskilda art.

ANMÄRKN. 1. Allmänna tekn på god ull, som til fullkomlig vacker och stark Ylleväfnad kan uparbetas, åro 1:mo at ullen är torr, 2:o jämhvit. 3:o At den råjer ingen oangenäm lukt. 4:o Finnes mjuk och vek, samt at den låter reda och utdåna sig til en fin fast tråd. 5:o At den har förmåga at åter krulla sig ihop efter det den blifvit utstråkt. Dessè egenskaper intråffa dock icke öfver alt i ullen, i fall den hyser en tillblanning ån af gammal ull, ån ock af Lamull, hvilcka bägge jemte ull af fullväxte Får icke tilfullo tofva sig, eller gifva de en nog stark tråd; at ej förtega, det så under väfnaden som valkningen då Ylletyger af klåden undergå en Trituratio Chemica, tråderna af dem, ån springa af, ån nötes de ofta aldeles sönder, samt lemna lönhål efter sig i tyget.

ANMÄRKN. 2. Dels efter ullens beskaffenhet, dels efter det, vid väfnaden tråden tillås lösare eller fastare, så få klåden och Ylletygen deraf under valkningen mycket olika styrka och skiljagtigt utseende. I Frankrike brukas allmänt Portugiser-ull til inslag men Spansk til uprånning. I Engeland åter Engelsk ull til inslag och Spansk til uprånning, hvaraf händer at deras klåden under valkningen blifva tätare och fastare ån annors. I Engelska Klådestolar tillås hvart Spolskått af inslaget med 10 starke slag; Vid de Franska och Hollendska, skjer det 8 gångor; I Tysskland verkställes detta mått med 6 slag. Efter valkningen öfvertråffa ock derföre Engelska klåden

kläden både de Frankiska och Holländska samt äro dessa åter bättre än de Tykska.

ANMÄRKN. 3. Vid den *Emollitio Chémica*, som kläden undergå igenom det, ullen til dem oljas och skrublas, samt med upvärmde Ullkammar, ullen ställes i en *Calcinatió illitoria* är ock at anmärka, det upränningen ej bör oljas så starkt som inslaget, emedan ej mindre för stofningens skull, inslaget behöfver mera upmjukas än upränningen, utan ock det blifver mera svårt at åter afkilja oljan ifrån upränningen än ifrån inslaget. I Frankrike brukas i följd häraf til 8 Skålp. af upränningen i Skålp. olja: men til inslagets oljande tages 2 Skålp. (*)

(*) *Du Hamel de Monceau* i *Schauplats der kunste und Handverk.* 5. Band. pag. 164.

§. 10.

At vid Ylle-Manufacturerna kunna hafva behörig kontroll, det hvarken Råämnet under arbetet af Värkmästare må kunna försuillas, som ock at vid den besiktning, hvilken VIII. Artich. 5. §. i 1770 års förnyade Hallordning Hall-Råtes ledamöter pålägger, svek och flåd vid väfvens tilredning, så mycket lättare må kunna upptäckas, så synes vara ganska nyttigt och nödigt, at hos oss äfven som i Engeland skedd, måtte stadgas, det alla stycken kläden och Ylletyger, af viss utmärkt finhet bredd och längd, alltid borde innehålla lika vigt.

ANMÄRKN. 1. Engelska kläden som i *York* och *Kent* tilvärkas, de bestå til 30 af 34 alnar i längden, samt äro 6 och et halft kvarter i bredden och måste altid desse Klädesstycken hålla 86 Skålp. vigt. *Essex, Norfolk*

Norfolk och *Suffolks* klåden hålla 27 til 29 alnars längd och 7 kvarters bredd, böra väga 80 Skålp. *Coventry*, *Worcester* och *Hertfordshire* klåden äro af 30 til 33 alnars längd och 6 samt et halft kvarters bredd, väga alltid 78 Skålpund. *Oxford*, *Somersetts* och *Glocester* klåden åter som hålla 29 til 30 alnars längd och 7 kvarters bredd, är ej tillåtit at finnas öfver 76 Skålp. vigt. Efter *Preussiske Manufactur-Reglementet*, bör et stycke Ylle-Camlotte af 30 Berliner alnars längd och 1 alns bredd innehålla 8 Skålpund i vigten, så at 5 Skålp. ull tages til uprättning och 3:ne til inslag (*). Igenom denna författningen förekommes bäst all underslef vid Ylle-Manufacturerne, och kan härigenom Svart slag klåde bibehållas vid dess tillståndiga finhet och godhet, ty om til hvart slag klåde ej nyttjas så godt och så fint garn som vederbör, röjer det sig straxt under hallningen, med otillbörlig öfvervigt emot klådet's längd; är åter ull och garn nyttjad til dess rätta halt och finhet, men klådet eller Ylletyget är glesare hopväfvit än vederbör, så utmärker undervigten af dess tyngd, detta fel och bedrägerie.

(*) *Job. Henr. Gotl. von Justi, Vollständige abhandlung von Fabrick und Manufacturen 2 Theil pag. 29. pag. 57.*

§. 11.

I utländska Manufacture ordnancer finner man härjemte at noga tillyn och granskning hafves vid klåde och Ylletygens förfärdigande, så vid kettingen och inslagets betedning, dess väfnad, klådet's och tygets valkning, Ramsträckning, noppning, rugning som ock dess rätta öfverskjärning, färgning och präfsning, samt pålägga Lagarne vid de finare klådens och Ylletygens til-

värkning ofta Hall-Rättens ämbetsmän, en färskilt befikning, om vid hvart och et af desse beredningsfått, skickeligen, rätt och väl tilgådt.

ANMÄRKN. 1. Vid Kettingens och inslagets beredning, förekommer den förras rätta uplimning och den sednares behöriga anfuktning. Hvad den första omständigheten angår, så finnes i *Första Delen* af desse anmärkningar §. 5 pag. 9 och 10 anfördt hvad i grund af Chemiske Theorie deruti är at förbättra, det vill man endast tillägga, at om vid Kettlimningen, Limmet brukas för varmt skadar det tråden, i stället för at gifva den styrka under väfning och ramsträckningen; är limmet åter för kalt, stelnar det til myckenhet omkring trådarne, hvaraf förortakas olägenhet vid väfningen. Til en ketting af 40 til 45 alnar och af 30 32 eller 34 Skålp. vigt uppgår 5 Skålp. Lim. Kettingens Limtorkning skjer bäst i öppen luft, men som ofta af infallande regnväder den ock då kan taga skada, har man utrikes försökt at i Limblanningen tillägga något litet Alun, då en slik olägenhet ej är at befara, at ej förtiga det kettigen af en slik Limblanning får mera styrka än som annors. Inslaget, hvad det åter beträffar, så bör det något anfuktas med vatn förån det väfves, emedan ullgarnet då något förlorar af sin spånstighet och hårdhet, samt igenom slagen af väfnaden, i detta skick, tätare och fastare hoptrycks.

ANMÄRKN. 2. Vid *Ylletygens* och *Klädens väfnad*, skjer hufvudsakeligen fel 1:0 om klådet väfves för löst eller glest, eller ock at af ojämna tilslag med väfksjeden, det på ena stället blifvit för löst på et annat ställe och mycket tilpackat, 2:0 i fall i Ylletygen nyttjas än torrt, än fuktigt garn, än ock, at på et ställe med väfspolen

af

af inflaget trådes in en tråd, än åter flere, förän något tillag skjer med väfksjeden, hvaraf ej allenast härrör mycken ojämnhet i klädets styrka och stadga, utan ock upkommer deraf stora skrynkor i klådet, hvilket Fransoferne kalla *Ribbotages*, samt hvilka under valkningen icke eller förlora sig. 3:o De måsta lönhäl skje i klådet i fall under väfningen ej straxt alla afnötta och upplupne trådar hophäftes; I åtkillige utländske Manufakture ordnancer är stadgat at öfver $\frac{1}{2}$ aln ej får väfvas, förän under noga tillyn och granskning denne omsändighet ställes. 4:o Af öfver och under väfning inträffa fel, som kallas *Landure*; när uprånningen ej alltid lika redigt uptrampas och öppnas för inflags trådarne, eller ock om kettingen än hålles försträngt uppspant, än för slagt, i hvilket fednare fall både klådet förlorar i dets råtta längd som ock får tillfälle at på vissa ställen göra små veck och fälningar, *Genou*, emellan inflags trådarne, hvaraf klådet äfven blifver ganska skrynkligt och ojemt under valkningen. 5:o Af Klådesväfwares oförfiktighet kan ock hända, at klådet eller Ylletyget, än blifver mycket tjockare at kanterne eller listen, äfven ibland mitt uppå; än också skjer detta tvärt om; vid hvilka tillfällen under et sådant Ylletygs öfverskjärning möter mycken svårighet, det får aldrig en jämn loo eller stapel, utan blifver vid öfverskjärningen gensenligen skadad och illa medfärdig.

ANMÄRKN. 2. Hvad *Klådesvalkning* angår, så är i afhandlingen om *Chem. tillämpningen til Plle-Manufakturer 1:sta del* §. 9. §. 6. förut utredt af hvad egenkap en god valklera bör vara, och hvad skilnad upkommer af Ylletygens hel eller halfvalkning. Man vill til närmare uplysning af de fel som begås vid denna Chemico Oeconomiske operation anmärka 1:mo at igenom öfver eller

eller under valkning klädet mycket ofta skadas; i detta förra fallet nötes klädet ganska illa, mera än om man skulle bruka det i flere år; gå Walkstämplarne med ojämn styrka varder ena stället förmycket hoptotvat, et annat åter aldeles intet. 2:o Om någre sandkorn eller något grus blifver inblandat under valkningen, uppkommer deraf lönhål i klädet. 3:o Af vårdflös valkning, kan klädet än blifva ojämt til bredden, än ock förmycket förkortadt til längden; den förra omständigheten kan dock äfven härröra både af inflagens olikhet i träden som ock af dess olika tillag. Etter Franske Manufacture ordinencerne stadgas at Klådesstycken af 43 alnars längd samt 2½ alns bredd, böra efter full valkning innehålla 24 alnar i längden, samt 1 ⅓ dels aln i bredden. I England valkas klåden ifrån 10 til 24 timmars tid; I Tyskland ifrån 6 til 10 och 15 timmar, hvilket dock mycket förändrar sig både efter den styrka hvarmed valken drifves, som ock i fall klåden vatndränktes för valkningen, eller om dervid varmt vatn brukas, såpa, tvål eller ock urin, samt tål all kallvalkning, som ock den, hvilken skjer med urin ⅓ del, längre tid, än under de förra omständigheterna upgår. 4:o Flåttfläckar kunna under valkningen ock upkomma, i fall tvålen endast fonderstyckas, och ej förut i varmt vatn väl uplöses, förån den nyttjas vid valkningen.

ANMÄRKN. 4 I Tyskland och på någre andre orter, skjer *Klådets nopping* gemenligen för valkningen: men vid tilredningen af de fine Engelske och Franske klåden, valkas klådet flere gångor och skjer nopningen deremellan. Detta verkställes med et så kallat noppjärn, hvarmed alla skyhår, knutar och annan orenlighet rifves bort ur klådet; om uti inflaget härvid förorsakas hål i klådet, gå de lätt igen under valkningen: men i fall

fall upprånningsen af noppjärnet varder skadt, upkommer därpå nästan oboteliga lönhål.

ANMÄRKN. 5. Hvad *Klådets rugning* angår, så skjer detta med de så kallade Stråkardor, af hvilka hvarje karda, gemenligen är hopfatt af 8 Capitulis Dipfaci, samt lo-ruggas med dem efter valkningen icke allenast klåden utan ock Ratiner, Bojer och Flaneller.

Vid Manufacturerne förefalla 2:ne metoder vid detta arbetsfätt: den *Holländske* eller *våtrugningen* som är aldramåst brukelig, eller ock den *Engelske* eller *torra rugningen*; denne lednare förtjente i synnerhet at hos oss vidtagas. När efter Holländska rugningen, klådet måste 2 a 3 gånger torkas om, och Öfverfjårare ofta hela dagen arbeta i vatn, undgås alt detta igenom torr-rugning, samt skjer arbetet på kortare tid, om man ock skulle göra flere slag med hvart par kardor i den Engelska rugningen, än den våta. Som kardorne vid den våta rugningen ständigt emellan hvarje rugning skola uptorkas, förlora de mycket af styrkan i sina spitsar, hvilket vid Engelska rugningen icke är at frukta före. Med 1 Bal Franske kardor, hvilken håller 10000 stycken, kan mera uträttas, än med 6 Baler vid våta rugningen. Af den Engelska rugningen få klåden, och allehanda Ylleyter en mera jämn och tät stapel. De blifva mjukare och finare än annors, samt bekomma en större och beständigare glans än igenom våtrugning. Klåden som blifvit förtunna, trådbare, eller ock hvilka äro förstämplade, de kunna igenom det Engelska rugningsfättet bäst förbättras, så at de komma til sin behöriga filts och finhet.

ANMÄRKN. 6. Vid *Klådens öfverskärning, ramsträckning,*

ning, färgning och präkning, förekomma ej mindre grannliga och märkvärdiga omständigheter, som kunna förtjena allmänna Lagens upmärksamhet. Finnes Klädet till sin stapel och lotåkt, mycket hårigt, ojämt och strimmigt är detta et fel af Öfverfkårarens värdslöshet eller okunnighet. Fransoserue Öfverfkårare Engelsmän i denne slags appretering af Kläde och Ylleyger; alla Kläden Öfverfkåres hos dem ock flere gångor; de mistag, af fel som röja sig i 1:sta och 2:dra Öfverfkårningen, äro ej mycket betydande, utan först vid den sista, då stapelen på Klädet bör vara jämn, glatt och icke hårig; men loen, dock väl täcka tråden. Fina blå Kläden Öfverfkåres ofta på råtsidan 8 à 9 gångor, samt 4 à 6 på den andra.

Vid ramsträckningen, skadas Kläden och Ylleyger ofta och blifva försträkte, om dervid ej försiktigt och redeligen tilgår. Af vinnings lystnad ramsträckes Klädestycken ofta Öfver 3 alnar i längden, samt till $\frac{1}{2}$ aln i bredden: men dels blifver Klädet deraf försträkt, dels lider ock Kjöpmän därpå, i fall sådant Kläde ligger länge oförsålt, emedan det med tiden åter krymper i hop både till längd och bredd. I *Engelska Manufactur-Reglementerne*, är vid väfvens Confiscation förbudt, att ramsträcka et stycke Kläde mera, än till en aln i längden, och halft kvarter i bredden.

Att utreda de omständigheter, hvarvid allmänna fel begås vid färgningen, det vore nu för vidlyftigt, det anmärkes allenast, att i Engelska som ock Franska Manufactur otdinancer äro alle obeständige färgestoffer måst förbudne, i synnerhet vid fina Kläden och Ylleygens tilredning. Ät sedan *Colberts* tid underhålles och lönes äfven i *Frankrike* visse *Chemici*, hvilka ständigt arbetar

beta och anställa nya försök i Cromatiken; I anseende til färgens beständighet och lyfter, öfverträffar ock ingen Fransman i Manufactur tilvårkningar. *Präfsningen* är den sista och yttersta beredning Klåden och Ylleyger undergå; hos oss, såsom ock i Tyskland brukas ännu måst allmänt den *varma Präfsningen*, hvarigenom Klådet väl snarare kan präffas och får en större glants och högre lyfter, än igenom kall präfsning: men tål ock knapt et litet regnkur eller nödig krympning hos Skråddaren, förån bela Klådet *appreture* och vackra utseende, finnes förlorat; at ej förtiga det Klåden igenom varm Präfsning ofta blifva förbrända. I Engeland är endast kall präfsning tillåten samt anses efter detta Landets Manufactur Reglementen, alla Klåden och Ylleyger för confiscable, om de undergått annan, än kall präfsning. (*)

(a) *Du Hamel de Monceau* i Schauplats der kunste und Handtvarke Val. 5 pag. 210 &c.

(b) *Job. Samuel Hallens* verkstäte der heutigen kunste, oder Neue kunste Historie Vol. 2. pag. 161. (c) *Job. Gott. Justi*, von Manufact. med Fabriken; Vol. 2. pag. 32 och 33.

§. 12.

När Slögde-Idkare vid Ylle-Manufacturer skall updragas Mästare Rätighet, anmäles väl detta törst enligt 3. Cap. 1 §. *Handels-Balken*, hos Magistraten. Men så tillkommer det dock Hall-Rätten hufvudsakeligen at jemte den Slögdkunnige Borgerškaps Classen, pröfva den sökandes skickelighet, äfven som ock i följd af 1770 års *Hallordning VI. Articl. §. 8 och §. 9.* af Hall-Rätten jämte Edsvurne Besiktningmän, både *halfvårdige varor skola besiktigas* och pröfvas om de til rudematerier Spinsel

och väfnad äro fullkomlige, som ock huruvida med de *belfärdige*, i valkning, färgning, och en slutelig beredning redeliga tilgådt. I fall ock Besiktningmännen af vårdlöshet, våld, vänskap eller vinning öfverse med någre begångne felaktigheter, åger Hall-Rätten efter *VIII. Articl. 5 §.* då dom i värjo, och bör äfven kunna förstå at pröfva desse Besiktningsmåns gjöremål, samt inse deras större eller mindre fel och brott dervid. Af alt detta altså, samt hvad förut i desse strödde anmärkningar anfördt blifvit, torde nödvändigheten och nyttan af kundskap om berednings och tilvårknings sätten vid Ylle-Manufacturerna vara nog redan bevisst i *Jurisprudentia opificiaria*. Den som sielf har nödigt ljus och kundskap om Slögders heskaffenhet, den kan ock bäst handhafva de Lagar, hvilka angå Slögder, som ock lemna nyttige upgifter til Hall och Manufacture förordningars förbättring.

G. A. Å.

